



Fra Vicent i el patriciat de València

Tot i passar més de quinze anys fora de València, fra Vicent Ferrer es va convertir ben aviat en la persona que més va influir en la ideologia de l'oligarquia urbana. La devoció que ja en vida va despertar en la gent no ha tingut parangó en la història de la ciutat.

A l'estiu de 1399, el dominic valencià fra Vicent Ferrer ja havia decidit abandonar la cort papal d'Avinyó, on exercia el càrrec de confessor de Benet XIII, per donar un tomb a la seua vida. Anava a emprendre la tasca d'apostolat per Europa, on aviat assoliria una fama extraordinària com a predicador. Va ser precisament llavors quan els jurats de València, coneixedors d'aquest propòsit, li van escriure una carta "tendra i bella" –en paraules d'Andreu Ivars– per instar-lo a viatjar a "la natural terra sua". Així podria respirar de nou el "propi e nadiu àer" i visitar els seus germans, parents i amics, que esperaven amb anhel poder abraçar-lo després d'una absència prolongada, i molt especialment –deien en la missiva– aquell que, volent seguir el seu exemple, "segons l'etimologia del seu nom, Bonifaci, ha eleta la part

molt mellor". Es referien els regidors al jurisperit Bonifaci Ferrer, germà de mestre Vicent, que tres anys abans, després d'enviudar, havia ingressat en la cartoixa de Portaceli. Ningú no podia imaginar llavors que en un futur no gaire llunyà tots dos religiosos serien protagonistes de primer ordre d'un esdeveniment històric crucial. Efectivament, el 1412, quan el tron catalano-ara-

gonès estava vacant per la mort de Martí I, ells van ser dos dels nou compromissaris que a Casp van posar fi a l'interregne. I ja és sabut que el vot del predicador va influir de manera decisiva en la solució adoptada: l'entronització de la dinastia castellana dels Trastàmara a la Corona d'Aragó.

El prestigi de fra Vicent entre el patriciat de València era ja cosa manifesta, i la seua opinió, indiscutida, acceptada quasi per unanimitat. No sempre havia estat així. Durant 1379, mentre era prior del convent de predicadors de la ciutat, va intentar en va convèncer la corporació municipal perquè prenguera partit en favor de Climent VII, el papa d'Avinyó, i trencara la neutralitat o "indiferència", imposada per raons polítiques per Pere el Cerimoniós, en la qüestió del cisma de l'església, que acabava de produir-se. Eren temps de turbulències polítiques. L'infant Joan, hereter de

Mural de taulellets de Jaume de Scals, adossat a la Seu de València, en què apareix sant Vicent Ferrer posant pau entre els Vilaragut i els Centelles, dues famílies nobles del cap i casal. S'hi llegeix: "Vosaltres, si voleu rebre lo sant esperit, que hajau concòrdia uns ab altres, dexant males costums, oïes e rancors a son Proïsme".



ARXIU



la corona, enemistat amb el seu pare, es manifestava obertament climentista, i per això el 1380, coneixedor que el nostre apassionat frare era “fortment per als-cuns vituperat e mal tractat” per defensar l’elecció del papa d’Avinyó, va exigir al governador del regne de València i als regidors de la capital que el protegiren dels qui l’atacaven.

L’esperit reconciliador i pacíficador. Si per aquelles dates el futur sant despertava sentiments contraris entre els seus conciutadans, com demostren les agressions de què va ser víctima, dues dècades després, el 1409, els jurats reclamaven la seua presència, confiats que apaivagaria, mitjançant la seua intervenció personal, les lluites entre bandositats nobiliàries. Els Centelles i els Maça, durament enfrontats, “ompliren d’atrocitats i morts violentes tot el País Valencià” –paraules literals de Teixidor, biògraf del sant, escrites al segle XVIII–, i ensangonaven els carrers d’una València dominada per “discòrdies, odis e volers desordenats”. Ja no hi vivia el nostre religiós. Se’n va anar el 1395, requerit en la cort pontifícia pel papa Luna, successor de Climent VII. I malgrat aquella llarga absència de quinze anys, o potser per aquest motiu, s’havia convertit en persona de màxima influència entre l’oligarquia urbana, que va buscar el seu suport tant davant el papa com davant el rei, atès el gran ascendent que tenia a Avinyó i a Barcelona. Ara l’instaven a fer acte de presència a la ciutat, encara afligida per “guerres e bandositats encarniçades entre grans persones”. Quan, per fi, a la primavera de 1410, fra Vicent anuncia la intenció de visitar València, els regidors li expressen la seua alegria, l’insten a venir pel camí més curt i disposen que es reba calorosament el dominic absent durant tant de temps, “qui havie dispost, de províncies e parts llunyanades, venir a aquesta ciutat per preïcar la paraula de Déu”. I, entusiasmats, van ordenar alçar tribunes

a les places i llocs en què predicaria, que van ser cobertes amb veles i xarxes per fer ombra. Sembla unànime el fervor que suscitava la figura d’aquell home que tornava amb gran aurèola d’apòstol: “anava per lo món, predicant per ciutats, viles e llocs, de què la sua santa predicació se fien moltes paus e perdonar morts, e molts actes de grandíssima virtut, e de gran preparació a la glòria de paradís e a esmena e correcció de nostra vida”.

Són paraules del *Dietari del capellà d’Alfons el Magnànim*, obra del segle XV en les pàgines del qual es presenta una imatge viva i colorista, enormement suggestiva, de la València medieval. Melcior Miralles, l’autor, no oblida consignar-hi la tan espera-

És ben sabut que, pel que fa a la convivència entre jueus i cristians, sant Vicent va actuar amb un zel proselitista radical i intolerant.

da entrada de “lo reverent mestre Vicent Ferrer” en la capital del regne, que tingué lloc la vespra de Sant Joan de 1410. Durant la seua permanència en aquesta ciutat, predicava tots els dies, “e los seus sermons eren de tanta gràcia que totes les generacions de gents l’entenien”, segons el cronista, qui també es fa ressò de la tornada del predicador els anys 1412 i 1413, com també del gran nombre de persones, “molta notable gent e de gran ciència”, que el seguïen pertot arreu.

La dialèctica apocalíptica. Durant aquestes estades breus, el “missatge de la fi del món” alçava la seua veu apocalíptica contra aquells vicis i ofenses col·lec-

tius que més irritaven Déu i provocaven la “divinal ira”, causa certa de les múltiples catàstrofes i calamitats que tan sovint afligien els homes, anunci al seu torn de la proximitat del juí final: pesta, sequeres, plagues de llagosta, terratrèmols, tempestes que arruïnaven les collites... Mals que interpretava com un càstic dels pecats, la persecució dels quals era missió inexcusable de les autoritats de cada lloc, perquè als poders públics corresponia aprovar ordenances i normes contra comportaments immorals, vigilar-ne l’estricta compliment i castigar amb rigor els contraventors. La tolerància del governant amb els delinqüents era condemnada en els sermons de mestre Vicent amb les més dures paraules, perquè la considerava causa última de les desgràcies de l’època. Això explica que en les actes municipals de les poblacions per on passava aparega sempre la seua empremta en forma de normatives en què s’extremava el rigor contra certs delictes. No és casualitat que el 5 de juliol de 1410, pocs dies després de la seua entrada a València, el Consell renovara velles mesures punitives contra blasfems, tafurs, prostitutes, rufians, endevinaires, etc., que amb el temps havien quedat en l’oblit. El seu incompliment sistemàtic, atribuït a l’escàs zel posat per l’autoritat civil a perseguir-los, havia estat causa d’“infinitos dampnatges a la cosa pública”, com ara “fams, mortaldats, terratrèmols e altres plagues”, segons resa el text de l’acord, pregonat d’immediat per tota la ciutat. La pressió del popular predicador sobre el poder municipal s’havia exercit amb èxit.

No va ser aquesta l’única ocasió. Algunes setmanes més tard, atenent una altra petició seua, el Consell va acordar prohibir que es feren construccions vora el convent de predicadors, on el jove Vicent Ferrer havia professat l’any 1368. I es feia constar de manera ben explícita que els regidors adoptaven aquesta mesura “per contemplació del dit mestre

Vicent, qui tant de bé, per ses devotes prehicacions, havia fet a les ànimes del poble de la dita ciutat”. Va ser una de les “ostentoses expressions de l’obsequi i de l’afecte” amb què la ciutat li va demostrar en vida la seua gratitud, segons Josep Teixidor, per a qui la biografia de l’“àngel de l’Apocalipsi” exemplifica perfectament que a vegades sí que hom pot ser profeta en la pròpia pàtria.

La devoció i el fervor incondicionals per mestre Vicent.

L’extraordinària admiració que va sentir el poble menut per la persona del dominic taumaturg explica que, uns dies abans de produir-se la sentència de Casp, la seua presència a València tornara a ser reclamada pels governants locals, que li van escriure el 25 de juny de 1412 per animar-lo a visitar “aquesta ciutat d’on vós prenguéis naxença humana”. L’enfrontament entre els bàndols, aguditzat durant l’interregne, exigia una altra vegada la seua intervenció com a mitjancer entre les faccions rivals que sembraven la discòrdia al país, continuant així una tasca pacificadora iniciada anys arrere. Amb una rebuda apoteòsica, va entrar a finals de novembre, sempre en companyia dels seus seguidors, als quals el consell municipal va proporcionar vestit i calcer. Es van pregonar de nou les disposicions moralitzadores aprovades durant la seua estada anterior, i també es van aixecar tribunes per sentir els seus sermons, que ara, a més a més, havien d’aconseguir un altre difícil objectiu: convèncer els descontents de l’entronització de la dinastia castellana, que n’hi havia molts –potser eren majoria a la ciutat–, de les excel·lències i virtuts del nou monarca.

En la quaresma de l’any 1413 va predicar per darrera vegada en la ciutat. Es conserven aquells bells sermons, editats l’any 1927 per un altre dels seus biògrafs, Josep Sanchis Sivera. Durant aquesta visita postrema, que va durar fins el 27 d’abril –aquell

dia va trepitjar València per darrera vegada–, es pot constatar documentalment, una vegada més, la gran influència que fra Vicent exercia sobre el patriciat. En aquesta ocasió, la més interessant de les seues intervencions es refereix a un problema que l’obsessionava: la convivència entre jueus i cristians. És ben sabut que va actuar en aquest sentit amb un zel proselitista radical i intolerant. Obligava els jueus a assistir als seus sermons, i en bastants ocasions es va produir violència contra ells, després de la seua predicació, en els llocs per on passava. Defensava amb fermesa que calia evitar que entraren en contacte amb els cristians, i sobretot amb els cristians nous o conversos, és a dir, que els jueus convertits al cristianisme continuaven tenint relació assídua amb els seus antics correligionaris –i familiars– no batejats. Això perjudicava seriosament la seua dèbil formació religiosa, segons el parer de l’inflexible dominic, que va convèncer el Consell de la necessitat d’obligar els neòfits a viure fora dels límits de l’antiga jueria de València, de manera “que els dits cristians novells i conversos sien mesclats en la dita ciutat entre cristians de natura e ja antics”. La disposició, d’un caire antisemita molt acusat, es va pregonar públicament el 13 d’abril, i sis dies més tard es feia el mateix amb un altre acord de naturalesa molt diferent, però d’idèntic tarannà: s’obligava els barbers a tancar les portes després de toc d’oració. El sever predicador havia exposat pocs dies abans, des del púlpit, que d’aquesta manera havia de ser.

L’any 1419, quan va morir a Vannes, Vicent Ferrer gaudia entre la població de València d’un fervor sense parangó en la seua història. No és equiparable la influència política que va exercir en el patriciat a la de cap altra persona. Ni tan sols el polígraf franciscà Francesc Eiximenis, contemporani i suposadament rival seu, va actuar amb tanta eficàcia ideològica sobre el go-



vern de la ciutat, tot i tenir-hi residència permanent. L’alegria amb què els regidors van rebre la notícia de l’elevació de fra Vicent als altars pel papa Calixt III –el també valencià Alfons de Borja–, és senyal clar que l’any 1455 pervivia inalterada la profunda devoció que en vida despertava la seua persona entre l’oligarquia urbana. Aquest sentiment va continuar vigent en temps molt posteriors, i va contribuir, sens dubte, a mantenir la fama del sant arreu del món. El 1600, preocupats perquè el “gloriós Vicent Ferrer, natural y patró d’aquesta ciutat”, estava “casi del tot oblidat” fora de la Corona d’Aragó, els regidors de València sol·licitaren la intervenció de Felip III per fomentar el culte de qui va ser “predicador universal en tota o la major part de les terres y províncies de la Sglésia Cathòlica”. El mateix sant que, dues centúries abans, els seus predecessors havien admirat, amat i temut tant.

Vida de sant Vicent Ferrer. Xilografia de l’obra de Miquel Pereç. Publicada a València l’any 1510.

Agustín Rubio